

Sygn. akt IV CZ 58/15

POSTANOWIENIE

Dnia 2 grudnia 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Antoni Górski (przewodniczący)

SSN Jan Górowski (sprawozdawca)

SSN Anna Kozłowska

w sprawie z powództwa J. L. i A. L.

przeciwko A. W.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 2 grudnia 2015 r.,

zażalenia powodów

na wyrok Sądu Okręgowego w B.

z dnia 15 maja 2015 r.,

oddala zażalenie.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w B. wyrokiem z dnia 15 maja 2015 r. uchylił zaskarżony wyrok Sądu Rejonowego w B. z dnia 3 października 2014 r. zniósł postępowanie w zakresie rozprawy z dnia 22 września 2014 r. i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania.

Wskazał, że pozwany został pozbawiony możliwości obrony swoich praw, w wyniku przeprowadzenia rozprawy w dniu 22 września 2014 r., bezpośrednio poprzedzającej wydanie przez Sąd Rejonowy zaskarżonego wyroku, pomimo iż pozwany nie był obecny na tym terminie rozprawy z uwagi na chorobę, co w konsekwencji skutkowało nieważnością postępowania z mocy art. 379 pkt 5 k.p.c. Zgodnie z ustaleniami Sądu Okręgowego, pozwany w dniu 19 września 2014 r. przedłożył zwolnienie lekarskie wystawione przez specjalistę z zakresu psychiatrii z dnia 8 września 2014 r. usprawiedliwiające jego nieobecność na rozprawie wyznaczonej na 22 września 2014 r., jednakże nie było to zaświadczenie wystawione przez lekarza sądowego, które uzasadniałoby odroczenie rozprawy na podstawie art. 214 k.p.c. Ponadto podniósł, że Sąd Rejonowy nie rozpoznał istoty sprawy wobec braku zbadania podniesionego w sprzeciwie od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym z dnia 29 listopada 2013 r. przez pozwanego zarzutu potrącenia.

W zażaleniu na powyższy wyrok Sądu Okręgowego z dnia 15 maja 2015 r. skarżący wniósł o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania temu Sądowi i orzeczenie o kosztach postępowania.

Sąd Najwyższy zważył co następuje:

W uzasadnieniu projektu nowelizacji art. 394¹ § 1¹ k.p.c. dokonanej ustawą z 16 września 2011 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 233, poz. 1381) - wskazano, że kompetencja do uchylenia wyroku sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania jest nadużywana przez sądy drugiej instancji i to także obecnie, gdy obowiązujący model postępowania cywilnego zakłada, że druga instancja jest instancją merytoryczną, w ramach której rozpoznanie sprawy powinno nastąpić ex novo i prowadzić do wydania rozstrzygnięcia kończącego spór pomiędzy stronami.

Zgodnie z art. 386 § 2 i § 4 k.p.c. uchylenie wyroku połączone z przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji może nastąpić w razie stwierdzenia nieważności postępowania przed sądem pierwszej instancji i zniesienia postępowania w zakresie dotkniętym nieważnością, nierozpoznania istoty sprawy przez sąd pierwszej instancji oraz wtedy, gdy wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości. Zażalenie na orzeczenie kasatoryjne sądu drugiej instancji ma służyć skontrołowaniu, czy zostało ono prawidłowo wydane w jednej z wymienionych wyżej sytuacji. Przy jego rozpoznawaniu Sąd Najwyższy nie bada jednak istoty sprawy, lecz jedynie ocenia, czy stwierdzone przez sąd odwoławczy okoliczności są tymi, które w świetle art. 386 § 2 i § 4 k.p.c. usprawiedliwiają wydanie orzeczenia kasatoryjnego, zamiast - co powinno być regułą - reformatoryjnego. Środek odwoławczy unormowany w art. 394¹ § 1¹ k.p.c., przy całej swojej specyfice, pozostaje zażaleniem; nie służy zatem ocenie prawidłowości czynności procesowych sądu podjętych w celu wydania rozstrzygnięcia co do istoty sprawy, ani także zaprezentowanego przez ten sąd poglądu na temat wykładni prawa materialnego mającego zastosowanie w sprawie.

W sprawie podstawę orzeczenia kasatoryjnego stanowiły przesłanki określone w art. 386 § 2 i 4 k.p.c.

W judykaturze Sąd Najwyższego, aprobowanej w piśmiennictwie, przyjmuje się, że w zasadzie odmowa ustanowienia pełnomocnika z urzędu nie powoduje nieważności postępowania na skutek pozbawienia strony możliwości obrony swych praw. Sąd nie jest bowiem bezwzględnie związany złożonym przez stronę, zarówno zwolnioną od kosztów sądowych (art. 117 § 1 k.p.c.), jak też niekorzystającą ze zwolnienia od kosztów sądowych, wnioskiem o ustanowienie pełnomocnika z urzędu, uwzględnia go - zgodnie z art. 117 § 5 k.p.c. - jeżeli udział adwokata lub radcy prawnego w sprawie uzna za potrzebny (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 12 września 2007 r., I CSK 199/07, Lex nr 461625 z dnia 16 kwietnia 2008 r., V CSK 564/07, Lex nr 424339 z dnia 19 czerwca 2008 r., V CSK 50/08, Lex nr 424321 niepubl.). Wyjątkowo jednak odmowa ustanowienia pełnomocnika z urzędu może spowodować nieważność postępowania na skutek pozbawiania strony możliwości obrony swych praw. Wskazuje się w orzecznictwie,

że taka sytuacja zachodzi wtedy, gdy strona ze względu na stan zdrowia psychicznego nie jest w stanie podjąć racjonalnej obrony swych praw w postępowaniu sądowym (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 marca 1999 r. II CKN 41/99, Lex nr 196603 i wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 maja 2005 r., I CK 773/04, niepubl.).

Przy analizie, czy doszło do pozbawienia strony możliwości działania należy w pierwszej kolejności rozważyć, czy nastąpiło naruszenie przepisów procesowych, następnie ustalić, czy uchybienie to wpłynęło na możliwość strony do działania w postępowaniu, a w końcu trzeba zbadać, czy pomimo zaistnienia tych okoliczności strona mogła bronić swoich praw w procesie. Tylko w razie kumulatywnego spełnienia wszystkich tych przesłanek można przyjąć, że strona została pozbawiona możliwości działania (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 17 lutego 2004 r., III CK 290/02, LEX nr 164001; z dnia 13 listopada 2007 r., III UK 57/07, LEX nr 897947; z dnia 28 marca 2008 r., V CSK 488/07, LEX 4243315).

W sprawie, Sąd Rejonowy przeprowadził rozprawę w dniu 22 września 2014 r. na której przeprowadził dowód z zeznań świadka P.B. oraz z zeznań powoda w charakterze strony, następnie zamknął rozprawę i wyznaczył publikację orzeczenia na 3 października 2014 r. Już po zamknięciu rozprawy i po wydaniu wyroku postanowieniem z dnia 13 października 2014 r. oddalił wniosek pozwanego o ustanowienie pełnomocnika z urzędu. Podkreślić należy, że A. W. usprawiedliwił nieobecność na wcześniejszych rozprawach chorobą potwierdzoną zwolnieniami lekarskimi wystawionymi przez lekarza sądowego. Jakkolwiek nie usprawiedliwił swojej nieobecności na ostatniej rozprawie zaświadczeniem lekarskim wystawionym przez lekarza sądowego, to jednak z okoliczności sprawy i dotychczas przedłożonych zwolnień lekarskich jednoznacznie wynika, że leczy się on z powodu zaburzeń psychicznych. W takich okolicznościach uznać należało, że udział adwokata na ostatniej rozprawie był konieczny, gdyż stwierdzony stan zdrowia psychicznego pozwanego uniemożliwiał stawienie się w sądzie i podjęcie właściwej obrony swoich praw. Pozbawienie strony możliwości obrony swych praw powodowało, że rozważanie kwestii, czy zgłoszony przez pozwanego zarzut potrącenia nie został rozpoznany – nie miała wpływu na zasadność rozpoznanego środka odwoławczego.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 394¹⁴ k.p.c. w zw. z 394¹ § 3 i art. 108 § 1 oraz art. 398²¹ k.p.c. - Sąd Najwyższy oddalił zażalenie.

kc